

TIDNINGEN

naturbruk

Sommar 2017

Den svenska åkerbönan
**MORGONDAGENS
VEGETARISKA LIVSMEDEL!**

Islandshästnäringen
VÄXER I SVERIGE

Ungt företag inom unghästutbildning:
LINA KULLANDER EQUESTRIAN

TEMA: HÄSTNÄRINGEN

EN BRANSCH
MED MÖJLIGHETER

INSPIRERAS AV DE GRÖNA NÄRINGARNA

Naturbruksförvaltningen i Västra Götalandsregionen har i uppdrag att vara en *motor och modell* för hållbar landsbygdsutveckling, livsmedelsproduktion, samspel stad och land och inte minst energiomställning. Det är vi genom att våra elever och studerande, förutom goda studieresultat, får med sig erfarenhet av forskning, försök och öppna testbäddar från utbildningen. Men också genom att lyfta fram goda exempel från de gröna näringarna och sprida dem vidare, exempelvis genom tidningen Naturbruk som du nu håller i din hand.

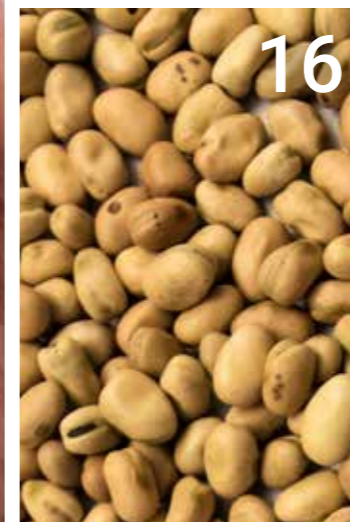
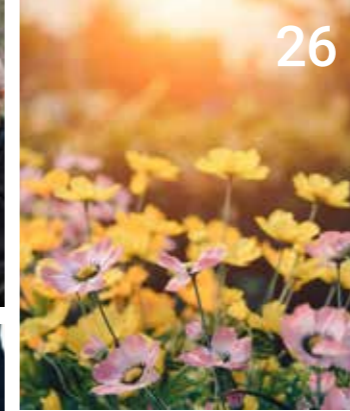
Hästnäringen är verkligen en framtidsbransch! Sedan 2012 har hästnäringen i Västra Götaland ökat kraftigt. Bara under åren 2012-2014 ökade förädlingsvärdet med 50 procent, antalet företag med 40 procent och antalet anställda inom branschen med 30 procent. Och bäst av allt – den goda utvecklingen håller i sig. Nya yrken växer fram – som exempelvis ledarskapsutvecklare med hjälp av häst – och för lantbruket blir hästägarna allt viktigare kunder. Vi har därför valt att fokusera lite extra på hästnäringen i det här numret. Möt Lina Kullander, unghästutbildare som drivs av att se människa och häst hitta kommunikationen och börja förstå varandra. Läs om hovslagaryrket – ett anrikt yrke i expansiv utveckling och Islandshästen som idag är Sveriges vanligaste ridhäst.

Behovet av att öka livsmedelsproduktionen i Sverige och det på ett hållbart sätt blir allt tydligare. Det närproducerade blir därmed viktigare. Det skapar möjligheter för mindre producenter som hittar nya vägar att möta konsumenterna – via sociala medier. Lär känna den svenska åkerbönan – framtidens alternativ till importerad soja.

Allt fler skogsägare ser behovet av att själva kunna förädla virket från den egna skogen. Möt uppfinnarsonen Tobias Hedin som byggt ett helautomatiserat och mobilt sågverk och barndomsvännerna som bygger fossilfria timmerhus.

Med önskan om trevlig läsning och en riktigt skön sommar!

Kristina Athlei
Förvaltningschef Naturbruksförvaltningen

INNEHÅLL

- 4 Hästsimulatorer
- 6 Lina Kullander driver eget inom unghästutbildning
- 9 Landsbygdsentreprenören Tomas Hultstad
- 10 Godkänd hovslagare
- 14 Yrke: Hovslagare
- 16 Morgondagens vegetariska livsmedel
- 18 Tobias Hedin bygger innovativt mobilt sågverk
- 20 Islandshästnäringen
- 23 Lantbrukare ställer om till produktion av hästfoder
- 24 Bli en bra ledare med hjälp av hästar
- 26 En blomstrande visningsträdgård
- 28 Framtidshus med miljön i fokus
- 30 REKO-ringar
- 31 Projekt: Skolträdgårdar
- 32 Sommarrecept
- 36 Klickertränade alppackor
- 37 Svenska lantbrukselever fick bo på franska gårdar
- 38 Naturbruksskolan med egen vilthanteringsanläggning

Sveriges modernaste HÄSTSIMULATOR

En av världens mest avancerade hästsimulatorer har flyttat in på Axevalla Hästcentrum. Den ger ryttaren möjlighet att analysera sin egen kroppshållning på hästryggen samtidigt som man kan träna både hoppning, dressyr och terräng på den verklighetstroga hästen. Snart får den toppmoderna simulatorm sällskap av ytterligare en likadan springare.

UTÖVER DE TRADITIONELLA STALLEN har nu även ett simulatorstall byggts på Axevalla. En av världens mest avancerade hästsimulatorer har flyttat in – och ytterligare en är på väg. Det som gör just den nyinflyttade simulatorm så avancerad är att den har fem motorer i sig, vilket gör att ryttaren kan träna många olika saker på simulatorm.

– Du kan träna hoppning, dressyr och terräng, berättar Nicklas Dahlqvist som är hästanläggningschef på Naturbruksförvaltningen. Det innebär att man som hästelev får mängdträning och en djupare förståelse för olika moment. Exempelvis kan man träna på galoppfattning eller skänkelvikning fullt ut innan man testar det på en riktig häst.

ANALYSERAR RYTTARENS HÅLLNING

Simulatorm ger också en tydlig bild på hur ryttaren sitter, håller i tyglarna och ger en bra kroppsuppfattning som kan kräva många års träning på en riktig häst.

– Genom simulatorm kan man läsa av om man sitter lite snett eller har en starkare höger- eller vänsterhand, det kan man inte göra på samma sätt på en vanlig häst, fortsätter Nicklas. Ofta är man själv lite sned, och sit-

ter man på en verklig häst kan man föra över sin egen snedhet på hästen. Simulatorm är rak, och ryttaren får prova sig fram för att sitta helt rak.

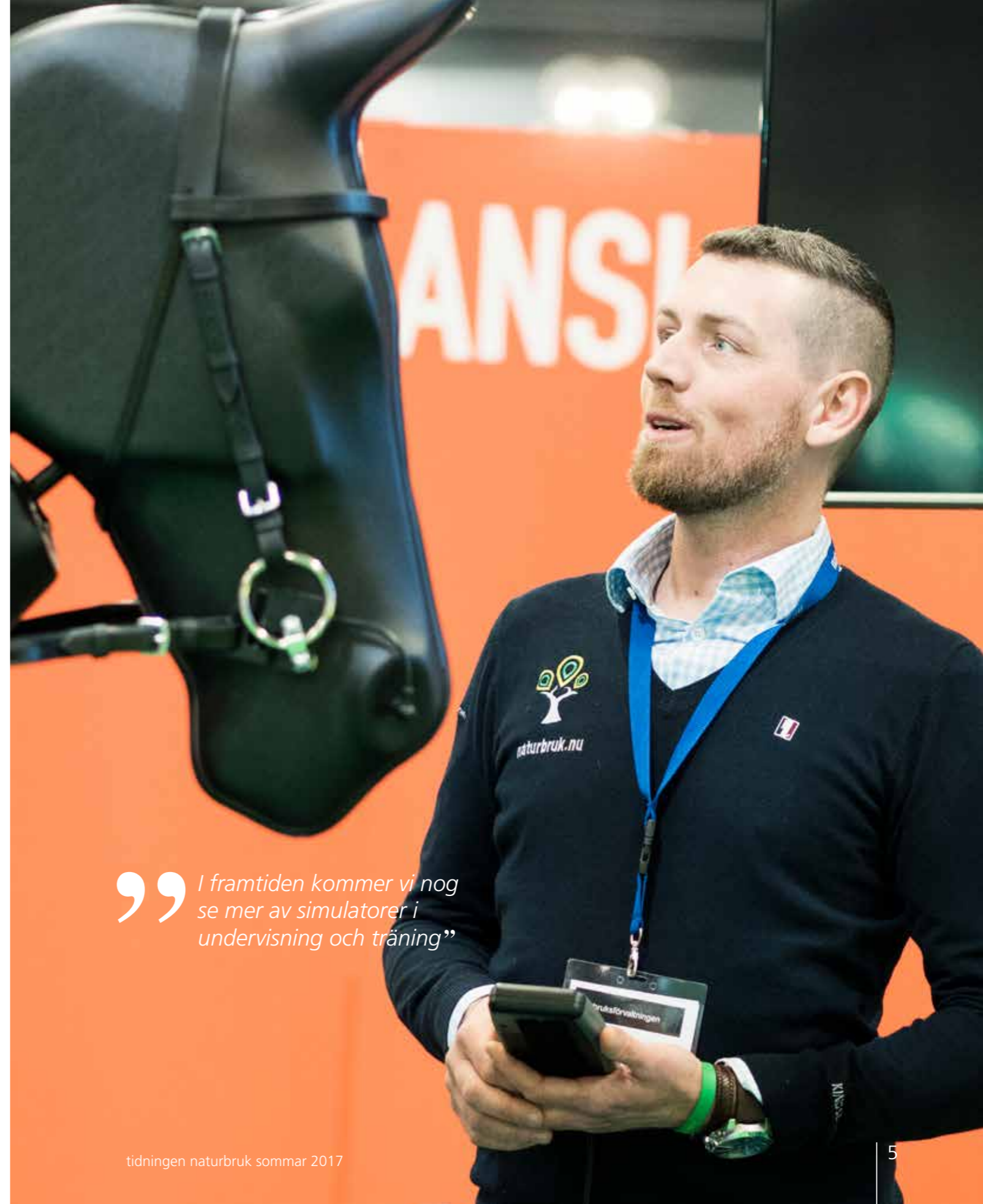
I undervisningssyfte används liknande hästsimulatorer idag på en skola i England och hos en svensk dressyrtränare i USA. Hästen på Axevalla är den första i sitt slag i Europa med sina fem rörelsemotorer och ska integreras i den dagliga undervisningen. Fördelen är att läraren kan stå direkt bredvid eleven som tränar eftersom simulatorm är stationär. Ryttaren kan också upprepa samma sak oändligt många gånger utan att robohästen tröttnar eller att man tär på hästens fysik, en riktig häst kan tröttna och även bli fysiskt utmattad.

– Det du går miste om med simulatorm är kommunikationen mellan ryttare och häst, förklarar Nicklas. En verklig häst analyserar allt som händer runt omkring och man kan som ryttare arbeta in en vana som funkar med just sin egen häst men som inte funkar på simulatorm. Å andra sidan baserar simulatorm allt på tekniken i hjälpgivningen, vilket gör att du kan utveckla din ridteknik oerhört.

RIDER MOT FRAMTIDEN

Under våren kommer ytterligare en simulator till Axevalla. Sedan vill man utveckla samarbetet med skolan i England eller USA för att se hur man kan nyttja simulatorerna på bästa möjliga sätt i undervisningen.

– I framtiden kommer det nog bli allt vanligare med hästsimulatorer på stora hästcentrum. Kanske kan man som enskild ryttare eller grupp få anmäla sig till kurser för att få ett kvitto på hur man ligger till rent balansmässigt och tekniskt, spekulerar Nicklas.

” I framtiden kommer vi nog se mer av simulatorer i undervisning och träning ”

Unghästar och företagsamhet

– Jag får en större adrenalinkick av en härlig första galoppfattning på en treårig häst än att rida en felfri runda på tävling, säger Lina Kullander, som driver Lina Kullander Equestrian.

Den meningen sammanfattar på ett bra sätt hur passionerat hon ser på sitt hästföretagande.

” Det finns inget som går upp mot att se glädjen mellan djur och ägare när ett problem i deras kommunikation blir löst ”

LINA SER LITEN UT bredvid den stora hästen då de kommer gåendes över gårdsplanen. Men det är ingen tvekan om vem det är som för. Med van hand lugnar hon djuret som trippar sideledes, lite tveksam till fotografens kamera. Vi besöker Lina på hennes arbetsplats, Hoppcentrum i Glommen utanför Falkenberg. Den friska vinden för med sig lukten av hav och tång, solen skiner och några leksugna hundar travar hoppfullt mot oss.

Lina leder oss upp på en jordbank där hästen får spralla av sig lite innan hon visar oss hur hon, med hjälp av tydliga signaler, vill att hästen följer henne när hon leder den. Istället för att klappa på halsen smeker hon djuret över ögonen för att lugna den. Lina låter sedan unghästen skritta på en snäv volt runt henne. Hon håller en hand lätt mot bogen när hon börjar, för att hästen inte ska tränga mot henne.

– Handen på bogen gör att jag känner eventuella spänningar i hästens kropp. Jag kan också ta tag i svansen för att hjälpa hästen att bli ”rund” och slappna av, berättar Lina.

DET HANDLAR OM KOMMUNIKATION

Lina har ridit så länge hon kan minnas och efter studenten i Alingsås började hon rida andra personers hästar.

– Jag red säkert fem extra hästar per dag och fick även tävla andras hästar, berättar hon.

Men det var aldrig tävlingarna som lockade Lina, utan kontakten mellan människa och häst.

– Det finns inget som går upp mot att se glädjen mellan djur och ägare när problemet i deras kommunikation blir löst och de inser hur allt hänger ihop, berättar Lina.

Lina valde att läsa till ridlärare på Biologiska Yrkes högskolan i Skara (BYS) och då övriga klassen gjorde sin diplomering åkte Lina istället till Tyskland för att

jobba som beridare hos den kände hoppryttaren- och tränaren Paul Schockemöhle.

– Gav man mycket där fick man mycket tillbaka. Jag började i princip på noll men innan jag åkte hem red jag fem till sex tävlingshästar varje dag. Det var en lärorik tid, berättar hon.

”BESVÄRLIGA HÄSTAR”

När Lina kom hem från Tyskland jobbade hon på olika ridskolor i Västra Götalandsregionen, där hon fick rida in många unghästar. Något som hon tyckte var extra roligt.

– Jag har nog alltid gillat utmaningar, att kunna rida den där ”besvärliga hästen” som ingen annan har lyckats rida in, skrattar hon.

Lina bestämde sig för att utbilda sig vidare inom unghästutbildning och sökte både till Flyinge och BYS.

– Jag valde BYS för att jag tyckte att deras utbildning kändes modernare, man jobbade mer flexibelt och med fokus på hästen som individ. Dessutom var den helt fantastiske westerntränaren Per Larsson lärare där, vilket vägde tungt för mig. Han berättade mycket om biologi, etologi, beteendemönster och forskning – hur man kan tyda hästens signaler, berättar Lina.

DRIVER EGET

Sedan ett par år tillbaka driver Lina sitt eget företag Lina Kullander Equestrian. För tillfället köps hennes tjänster på heltid av irländsbördige Eamon Hickey AB, en av Sveriges bästa unghästutbildare och problemlösare.

– Eamon är fantastiskt duktig och jag är så glad för att jag får jobba med det jag älskar – och det är toppen att få göra det på en sådan här typ av anläggning, säger Lina och slår ut med händerna för att uppmärksamma miljön vi sitter i.

Fortsättning på nästa sida.

” Jag är så glad att få jobba med det jag älskar ”

Dammbygget som blev till en **entreprenadfirma**

En tidig februarimorgon i Limmared med entreprenören och före detta naturbrukseleven Tomas Hultstad.

DET ÄR TOMAS FRU Sofia som öppnar dörren då vi kommer på besök. Paret utgör ett dynamiskt team; Tomas driver företag på entreprenad och Sofia är grisbonde. Tomas resa från skolbänken till egen företagare med anställda och hur han träffar Sofia är en otippad historia.

INTRESSE FÖR MASKINER

Tomas intresse för maskiner och entreprenad började i ung ålder. Som femtonåring köpte han sin första maskin med tanken att bygga en egen damm. Men ordet om den nyköpta maskinen spred sig snabbt och snart hade han fullt upp med att utföra arbeten åt folk i trakterna och projektet med dammen fick skjutas upp i några år.

Under gymnasietiden på naturbruksskolan Svenljunga fortsatte Tomas att arbeta och körde skördare, redan innan studenten hade han en fast anställning, det vill säga en fast anställning utöver sitt egna företag.

De kommande åren var fortsatt händelsefulla. När orkanen Gudrun drog in över södra Sverige 2005 köper Tomas sin första skogsmaskin, runt samma period fick han även möjligheten att förvärva en maskinstation med jordbruksmaskiner.

ETT FRAMTIDSFÖRETAG

På frågan om Tomas ångrat något av sina val tänker han till och svarar att så inte är fallet. Varje tillfälle leder till nya vägar, nya möjligheter och nya kontakter berättar han. Som när ett företag som sysslar med torvtäkt beslutar sig för att expandera och Tomas får komma in som delägare.

Men de många olika verksamheter och åtaganden blir till slut för mycket att hålla isär, den naturliga utvecklingen blir att samla allt under ett och samma företag. Sedan januari 2012 driver Tomas, tillsammans med sin kollega Stefan Andersson, Källhults Entreprenad AB. Företaget förfogar över 35 maskiner och har mellan 12-35 personer

i sin arbetsstyrka, beroende på säsong och efterfrågan.

Tomas berättar stolt att Källhults idag är ett företag som kan erbjuda en helhetslösning inom entreprenad till kunden, allt från avverkning och markberedning till plantering. Framtiden ser ljus ut och han trivs med sin tillvaro som egen företagare, dock ser han att tiden att arbeta med maskiner och entreprenad – som han älskar – blir allt mindre medans mer tid går åt till administration och möten.

DET VIKTIGASTE JOBBET

Tomas kanske viktigaste jobb var en utbyggnad av en ladugård för grisar. Det var nämligen Sofias föräldrahem, som hon efter några år på annat håll flyttat hem till. Tomas var grannpojken med ett rykte om sig som “en häutig kille”. När affärerna var över och ladugården klar tog kärleken vid.

Den ursprungliga idén om att möta en landsbygdsentreprenör som har utvecklat landsbygden på något sätt, ändras under mötets gång och när intervjun är slut i Limmared har en entreprenör blivit två. Tomas och Sofias positiva inställning smittar av sig och man kan utan större svårighet se hur saker och ting faller på plats så länge man ser möjligheter och tar vara på dem. Det handlar om att passa på.

Fortsättning från föregående sida.

Stallet är vackert med rött tegel, hästarna är välborstade och glansiga. I boxarna ser vi allt från ponnyer till stora hopphästar. Det är inte bara ”problemhästar” som kommer till anläggningen för att bli tränade:

– Ofta handlar det om missförstånd, att man inte har förstått hästens signaler. Det gäller att inte ha några förutfattade meningar utan vara ödmjuk, säger Lina.

Lina har just en väldigt ödmjuk framtoning, trots att hon faktiskt har hunnit med väldigt mycket sina 29 år till trots. Hon upplevs som en människa som har hittat rätt i livet, vilket bekräftas då Lina svarar på den sista frågan. Den som handlar om vad hon har för framtidsdrömmar:

– Jag kommer fortsätta arbeta med unghästar. Jag har svårt att se en framtid utan hästar i den, säger hon och ler.

FAKTA

Namn: Lina Kullander

Ålder: 29 år

Bor: Ursprungligen från Alingsås och numera bosatt utanför Falkenberg.

Utbildning: Unghästutbildare på Biologiska Yrkeshögskolan i Skara (BYS), Ridinstruktör motsvarande SRL II på BYS.

Arbetar som: Unghästutbildare med egna företaget Lina Kullander Equestrian.

Motto: “It is the difficult horses that have the most to give you” – Lendon Gray.

GODKÄND HOVSLAGARE – MOT EN TYDLIGARE TITEL

Hovslagaryrket är på väg mot en framtid med nya krav och utbildningsformer. För att kunna arbeta som godkänd hovslagare behöver man från år 2026 ha en treårig eftergymnasial utbildning, men titeln "hovslagare" kommer fortsätta vara en icke-skyddad titel som vem som helst får kalla sig för. En nödvändighet för dagens Sverige med landets alla hästar.

ATT SKO HÄSTAR och arbeta som hovslagare är ett jobb med gamla anor, men framförallt är det ett fysiskt arbete som kräver en hög kompetens. De gamla anorna tillsammans med kravet på yrket har bidragit till diskussioner på vilken kravprofil som ska sättas. Det är Jordbruksverket som sätter kraven för de som vill bli godkända hovslagare och de har fattat ett nytt beslut. Vi befinner oss just nu i en övergångsperiod mellan ett äldre krav från 2010 och det nya, som just nu innebär att det finns fyra olika möjligheter att bli godkänd hovslagare.

– Efter övergångsperioden är slut, den 1 januari 2026, kommer det bara finnas ett tillvägagångssätt för att bli godkänd hovslagare, berättar Adrian Vallin som är handläggare för djurens hälso- och sjukvård på Jordbruksverket.

Det finns tydliga kravspecifikationer för yrkeskategorin "godkänd hovslagare", som är en skyddad titel i jämförelse med "hovslagare". Den godkända hovslagaren tillhör kategorin djurhälsopersonalen där de har sällskap av bland annat veterinärer och legitimerade

” Man tror att förändringen kommer att leda till ökad status för yrket och ännu bättre hovslagare”

djurskötare. En hovslagare utan den godkända behörigheten innebär att man inte har formell utbildning eller kompetens, men kan fortfarande arbeta som hovslagare och omfattas av ett behandlingsförbud där man endast får utföra ingrepp på friska hästar.

Då det ännu inte finns tillräckligt många godkända hovslagare är hovslagare utan godkännande fortfarande viktiga för Sverige, och det finns massor av kompetenta och kunniga hovslagare i vårt land. Skillnaden mellan en hovslagare utan godkännande och en hovslagare med godkännande är att den tidigare valt att inte gå en utbildning som är godkänd av Jordbruksverket. Utan godkännande får man verka och sko hästar så länge behandlingen inte medför ett lidande för djuret. Man får däremot till exempel inte utföra operativa ingrepp eller arbeta på sövda hästar eller hästar som fått lokalbedövning genom injektion, förklarar Adrian.

TRE TIDIGARE VÄGAR TILL GODKÄNNANDE

Tidigare har det funnits tre olika tillvägagångssätt för att kunna bli godkänd hovslagare. Ett av dem har varit att genomgå en av Jordbruksverket godkänd grundutbildning för att därefter komplettera med en tilläggsutbildning, också den godkänd av Jordbruksverket. Eftersom yrket har så mycket praktiskt kunnande har det tidigare också funnits två mer praktiska tillvägagångssätt. Ett av dem har varit att gå som lärling och därefter avlägga ett gesällprov. Den andra praktiska vägen är att man haft mer än tio års yrkeserfarenhet, och då har man kunnat få ett intyg från en redan godkänd hovslagare och veterinär som bekräftar att man har tillräcklig kompetens. Dessa två praktiska tillvägagångssätt har motsvarat en grundutbildning, och en kompletterande tilläggsutbildning har alltid varit ett krav för att få titeln godkänd hovslagare. *Fortsättning på nästa sida.*

Fortsättning från föregående sida.

– Har man inte gått en godkänd grundutbildning har utbildningsanordnarna av tilläggsutbildningen ofta använt sig av inträdesprov för att hovslagaren ska visa att han eller hon har motsvarande kunskaper och därmed bra förutsättningar att kunna tillgodogöras sig tilläggsutbildningen, säger Adrian.

FYRA SÄTT ATT BLI HOVSLAGARE

De tre tidigare tillvägagångssätten gäller fortfarande under övergångsperioden. Det nya kravet har också trätt i kraft vilket innebär att det just nu finns fyra sätt för att bli godkänd hovslagare.

– Skillnaden är att det efter den 1 januari 2026 bara kommer finnas en väg att gå för att bli godkänd hovslagare, i jämförelse med de tidigare tre. Det nya kravet kommer eftersom branschen har efterfrågat en tydlighet i vad man som godkänd hovslagare har för kompetens. Nu kommer det vara mer likriktat, förklarar Adrian.

Det nya kravet innebär att man behöver gå en treårig utbildning på yrkeshögskolenivå eller högskolenivå för att kunna bli godkänd hovslagare. En förändring som man tror kommer leda till ökad status för yrket och ännu bättre hovslagare.

FORTFARANDE SKILLNAD

Det nya utbildningskravet rör enbart den som vill bli godkänd hovslagare och som det ser ut i framtiden kommer man kunna fortsätta arbeta som hovslagare utan godkännande. Det är många som har egna företag och titulerar sig hovslagare utan att ha godkännande från Jordbruksverket, men man vet inte riktigt hur många. De godkända hovslagare som finns idag skulle inte kunna möta det behov som finns om hovslagare utan godkännande inte längre fick verka på friska hästar.

– I Storbritannien har de en totalreglering när det kommer till hovslageri där du behöver formell kompetens. Om vi skulle vilja genomföra detta även i Sverige skulle det behövas ändringar i de lagar som riksdagen beslutar om och det innebär därmed en väldigt lång process. Det hade också behövts en lång övergångsperiod för att göra det möjligt att möta det verkliga behovet, avslutar Adrian.

GE JÄRNET

Blickar man tillbaka i historien var det smedens jobb att ta hand om hästarnas hovar, då det var de som behärskade konsten att forma järn. Redan vid början av vår tideräkning användes tekniken att sätta fast ett stycke järn med hjälp av söm av keltarna. Syftet har varit att skydda hästens hov från slitage.

I samband med att de allra första veterinärskolorna öppnades i Europa i mitten av 1700-talet ökade även medvetenheten om hovens anatomi. 100 år senare öppnas de första hovslagaraskolorna i Europa och i samband med detta växer de första fabriker fram som tillverkade hästskor. I detta tidevarv är det inte längre enbart smederna som tillverkar hästskor, även om kopplingen mellan smed och hovslagare fortfarande är väldigt stark.

Än i dag är konsten att smida järnet central i alla hovslagarutbildningar. Hovslageri är ett hantverk, men nuförtiden förväntas hovslagaren inte bara kunna forma järn utan ska även ha god kännedom om hästen som biologisk varelse.

KÄLLA: HOVVÅRD-HOVAR, HOVBESLAG OCH HOVSJUKDOMAR AV LARS-ERIK MAGNUSSON

YRKE: HOVSLAGARE

BYS HOVSLAGARSKOLA

Hovslagarskolan i Skara är den enda hovslagaru**t**tbildning i landet som har granskats och godkänts av EFFA (European Federation of Farriers Association).

Utbildningen finns i Skara och är en kvalificerad yrkeshögskoleutbildning på heltid i sex terminer. Utbildningen berättigar till studiemedel via CSN.

Under 50 veckor är studenterna ute på praktik – LIA (Lärande i arbetslivet), totalt ett års praktik.

För mer information och kontakt, se BYS hemsida **BYS.nu**.

På Biologiska Yrkeshögskolan i Skaras (BYS) hovslagarskola finns ett stort engagemang och välmeriterade lärare. Till hösten 2017 blir utbildningen treårig. Det extra året ger studenterna mer tid till att bli trygg i sin yrkesroll och de får även hjälp att starta eget företag under utbildningen.

HOVSLAGARUTBILDNING HAR FUNNITS i Skara sedan slutet av 1700-talet. Utbildningen har utvecklats till att möta dagens krav på modern prestationsskoning.

Undervisning har just startat för dagen och tre hästar har kommit in för att skos av studenter i grundutbildningen under instruktion och handledning av hovslagarlärare Jörgen Nordqvist. Innan skoningen görs en besiktning där studenterna tillsammans med läraren analyserar hur hästen rör sig och sätter ner hovarna i marken. Momentet ger viktig fakta inför skoningen.

– Ingen häst är den andra lik. Det gäller att anpassa skoningen utifrån varje hästs olika förutsättningar och behov för att nå bästa resultat, förklarar Jörgen.

I smideshallen håller Hans Witteborn, hovslagarlärare, en smidesintroduktion till den andra studentgruppen. Hans går runt och ger tips och råd till de blivande hovslagarna. Att smida olika typer av skor ger en god formkänsla, vilket är viktigt i yrket. Smide handlar om precision och att förstå hur ett material ska hanteras för att få ut maximal effekt.

SADLAR OM

Ofta har de sökande en del erfarenhet i bagaget.

– Jag har hållit på med hästar i hela mitt liv och tidigare arbetat som hantverkare. Nu vill jag utbilda mig till hovslagare och starta mitt eget företag, berättar hovslagarstudenten Erika Staaf och fortsätter:

– På BYS hovslagarskola finns ett stort engagemang och otroligt välmeriterade lärare. Därför sökte jag mig hit.

Hovslagarutbildningen i Skara är sedan 2010 den enda av EFFA (European Federation of Farriers Association) internationellt certifierade i Sverige. Det har lett till att skolan har ett stort internationellt nätverk.

– Varje vår åker studenter och lärare till England för att delta i föreläsningar och göra studiebesök, säger Gunilla af Kleen, programansvarig för hovslagarutbildningen.

SVENSKA ÅKERBÖNAN

- morgondagens vegetariska livsmedel!

Den vegetariska trenden växer sig allt starkare. En av anledningarna att välja grönt på tallriken är att det ofta är ett miljövänligt alternativ. För att kunna göra de vegetariska alternativen ännu mer klimatsmarta är den inhemska åkerbönan just nu på väg från jord till ditt framtida bord.

SOJA OCH QUORN har en tid varit givna huvudrollsinnehavare för den klimatmedvetne kocken. För att kunna möta den ökade vegetariska trenden, men framförallt också för att utveckla en minskad klimatpåverkan, arbetar man på Naturbruksskolan Sötåsen med att utforska möjligheterna för den svenska åkerbönan som ett vegetariskt alternativ.

– Idag efterfrågar allt fler konsumenter en vegetarisk produkt, berättar Hans Nilsson som är ansvarig för utvecklingen av åkerbönan på Sötåsen. Vi vill kunna erbjuda en proteinrik inhemsk produkt som ett närproducerat alternativ, åkerbönan kan både odlas och förädlas i Sverige. Importerad soja är ofta odlad på känslig regnskogsmark och bidrar med långa transporter.

FÖRÄDLAR BÖNAN

Utvecklingsarbetet påbörjades 2015 med odlingsförsök av fem olika sorters åkerbönor för att se hur de fungerar som kost i den svenska odlingen. Försöken utvecklades under 2016 och då valde man även att blanchera och frysa ner åker-

bönan för att se hur förädlingskedjan kan se ut.

– Vi samarbetar med Toppfrys i Brålanda dit vi körde de nyskördade åkerbönona, fortsätter Hans. Där fick de blancheras varefter de frystes ner. När bönona sedan tinades upp fick vi smaka på dem både naturella och med lite salt, det sistnämnda är ett perfekt fredagsnacks! På Sötåsens skolkök får eleverna redan idag njuta av åkerböna i sallader och bröd, och personalen har gjort egna förädlingar av bönan som varmrätt.

VILKEN BÖNA SKA SATSAS PÅ?

Försöken med olika åkerbönsorter har fortsatt och det är i den fasen arbetet just nu befinner sig även kommande år. Det som behöver undersökas närmare är när den bästa skördetiden är och vilken typ av åkerböna vi ska satsa på.

– I frysdisker kan vi hitta åkerböna i form av åkerbönaabiff, och i framtiden är vår förhoppning att den ska finnas som färdigrätt och ett alternativ till gröna ärter. Åkerbönan i sig själv smakar inte så mycket vilket gör att den är perfekt att förädla med andra spännande smaker, berättar Hans.

KUNSKAPSSATSNING

Utöver odlingsförsöken på åkerbönan görs också en kunskapssatsning för att sprida information om hur man kan odla ännu mer bönor på svensk mark. Tanken är att den svenska växtodlingsbranschen kommer gynnas av den naturliga kväveförsörjningen som bönodlingen innebär. Andra positiva effekter förutom miljövinsterna är också större konkurrenskraft och ökad lönsamhet.

” Att bygga ett mobilt sågverk är en sak, men det är såklart mycket roligare om man även kan automatisera det ”

Då far och son kikade på vilka behov ägare till mindre skogsarealer har, kom de fram till att det var flexibiliteten som var viktigast. Man behöver kunna såga upp mindre kvantiteter av timmer i små utrymmen och kunna flytta maskinerna vid behov. Idén om ett mobilt sågverk föddes, men som programmerande uppfinnar-skulle det naturligtvis finnas en knorr på bygget:

– Bygga ett mobilt sågverk är en sak, men det är klart roligare om man även kan automatisera det! Nu ska datorn kunna räkna ut virkeshöjder, kvoter, hur mycket sågsnittet tar av stocken beroende på vilken tjocklek på klinga som används med mera. Man ska kunna få ut olika typer av information, till exempel motorstatus, om klingan börjar bli slö och så vidare. Vissa funktioner har vi inte sett någon annanstans och funderar att ta patent på, berättar Tobias.

BEHÖVER KUNNA ALLT

En stor utmaning som småföretagare är att man måste kunna mycket om många saker. Tobias insåg att han behövde en utbildning inom skog och företagande för att kunna genomföra sina planer. Därför sökte han till yrkeshögskoleutbildningen (YH) Småskalig virkesförädling i Svenljunga. I de två praktiska LIA-momenten (Lärande i arbete), som är inkluderade i utbildningen, lade Tobias in både praktiska delar av sågverksbygget, men även kalkyler och affärsplan.

– Utbildningen har gett mig kunskaper inom både sågning, företagsekonomi och marknadsföring av mitt framtida företag, berättar han.

Hur ser det framtida företaget ut?

– Jag ser att jag genom legosågning kan få en deltidsinkomst till firman och fortsätter med en del entreprenadarbeten vid sidan om. Det är bra att ha flera ben att stå på som småföretagare, menar Tobias.

Uppfinnarsonen bygger innovativt mobilt sågverk

Uppfinnarsonen Tobias Hedin brås på sin far Lars i det att han gärna går sin egen väg och förverkligar sina ljusaste idéer. Just en speciell idé resulterade i det årslånga bygget av ett fullt mobilt och automatiserat sågverk.

TOBIAS VÄXTE UPP på en liten skogsfastighet i Holsljunga utanför Svenljunga med sina föräldrar och två syskon. Pappa Lars Hedin, som gjort sig ett leverne inom styr- och reglerteknik, satte tidigt en dator i Tobias händer. Redan som åttaåring lärde pappan honom grunderna i programmeringsspråket Qbasic och på gymnasiet fortsatte Tobias på den linjen och läste el- och automation i Skene.

Sedan studenten har Tobias arbetat som egenföretagare inom entreprenad- och lastbilsbranschen, men i bakhuvudet har det hela tiden funnits en önskan om att göra något annat. När Tobias var drygt 30 år kom han på vad det var:

– Jag ville på ett eller annat sätt arbeta med skogsfastigheten som mina föräldrar har och förflytta det passiva skogsägandet till ett aktivt sådant, berättar han.

Islandshästar: En framtidsnäring

Islandshästar är idag Sveriges näst mest populära ridhästras och allt fler får upp ögonen för den robusta och kraftfulla hästen med de två "extra växlarna". Stora satsningar på näringen görs både nationellt och regionalt, bland annat på Axevalla hästcentrum, där det från våren 2017 finns både en oval- och en råkbanan för islandshästräning- och tävlingar.

ISLANDSHÄSTAR HAR FUNNITS i Sverige sedan slutet av 1960-talet och idag finns det cirka 30 000 registrerade hästar i landet. Det innebär att islandshästen är Sveriges andra största ridhästras efter svensk varmblodig ridhäst. I takt med rasens ökande popularitet under 80- och 90-talet, och frånvaro av islandshästar på de kommunala ridskolorna, startade många islandshästföretag. Merparten av dem inriktade sig på turridding och långritter i vildmarken, något som få företag erbjöd på den tiden, med påföljd att islandshästen fångade många som ville börja med häst på annan plats än den lokala ridskolan.

Suget efter mer kunskap om hur man rider fler gångarter än de vanliga tre ledde till att det startades privata ridskolor med islandshäst. I landet finns det runt 400 ridskolor/turverksamheter med islandshäst av varierande storlek. De är ofta typiska exempel på småskalig verksamhet som gynnar besöksnäringen på landsbygden, ofta drivna av kvinnor.

UTMANINGAR

För företagare med gård och djur innebär ofta arbetet många arbetstimmar och inte så god lönsamhet i relation till arbetad tid. Trots att det är vanligt att islandshästar hålls i så kallad lösdrift går det åt mycket tid åt skötsel och andra utmaningar kring miljö och utfodring. Många företag har flera ben att stå på. Man kanske bedriver ridskola med ridläger och weekendkurser, eller inackordering, landsbygdsboende med matupplevelser, hovslageri och inte minst turridding.

– Hästnäringens företagare behöver bli bättre på att ta betalt. Kalkylerna behöver bli mer företagsmässiga och hästföretagare behöver räkna på olika tekniska system som skapar en bättre ergonomi och en bättre

lönsamhet, säger Kristina Athlei, förvaltningschef på Naturbruksförvaltningen i Västra Götaland.

LJUS FRAMTID FÖR NÄRINGEN

Åse Ericson i Falköping är en av islandshästnäringens främsta personligheter och har arbetat både ideellt och som anställd i Svenska Islandshästförbundet (SIF) i många år. Hon har bland annat skrivit en bok om islandshästar tillsammans med veterinären Rebecka Frey och domaren Lena Lennartsson. Hon arbetar också deltid som lärare på hästföretagarutbildningar på Biologiska Yrkeshögskolan (BYS) i Skara sedan många år. Åse blev frälst i rasen redan för snart 40 år sedan.

– Det är arbetsamma, intelligenta och robusta hästar som, om de hanteras på rätt sätt, är väldigt följsamma och roliga att vara med och rida på tack vare alla sina gångarter och sin energi. Det är mycket häst i litet format, vilket gör att vuxna och barn kan dela intresset i en familj. För de tävlingsintresserade finns det många olika slags tävlingar för islandshästar, allt från lokala trailtävlingar, TREC (Teknik och orientering till häst) och gångartstävlingar till Nordiska Mästerskap och VM med 18 deltagande länder, berättar hon.

Åse är själv islandshästentreprenör med drygt 40 inackorderade hästar på gården i Falköping. Tolv av dem är hennes egna och de används i verksamheten på något sätt eller utbildas inför försäljning. Merparten av kunderna bor mer än 15 mil från gården och skickar sina unghästar på uppväxt i flock på hennes gård, en kultur som är vanlig i islandshästvärlden då man anser flocken och rörelse i terräng är avgörande för hästens uppfostran och fysiska tillväxt. Även hon tror att islandshästnäringens största utmaning ligger i att kunna ta betalt.

Fortsättning på följande sida

Fortsättning från föregående sida

– Det är en utmaning att driva lönsamma hästföretag, att kunna ta betalt för all den arbetstid man lägger ner, utöver alla faktiska kostnader man har för att driva företag och hålla gård. Dessutom finns en del svart näring som man inte ska försöka konkurrera med som företagare. Satsa på de kunder som vill betala för professionella tjänster – det är bra att företagare betalar skatter och får pension och sjuklön som alla andra, säger hon.

BEHÖVS SPECIALKOMPETENS

För att kunna utbilda islandshästar och jobba som islandshästridlarare, krävs specialkompetens.

– En del av kunskapen runt häst är densamma oavsett om du arbetar med trav- eller ridhästar. Men det finns specialdelar som du inte kan lära dig på annat vis än att hålla med just den nisch du vill vara bra på. Efterfrågan på välutbildade och psykiskt stabila hästar är stor och det köps och säljs mycket häst just nu, efter en tid av stiltje, berättar Åse.

Islandshästaveln ökar igen och i Skara har det fått särskilt uppsving då avelskansliet för islandshäst förlagts till Svenska Hästavelesförbundets lokaler på lantbruksuniversitetet i Skara. På BYS i Skara har man just examinerat elva personer som läst till ridlarare för islandshäst inom programmet ridsportentreprenör, i samverkan med Svenska Islandshästförbundet.

– Det är inte bara bättre utbildade människor och verksamheter som behövs för att näringen ska fortsätta växa. Även fler anläggningar för träning och tävling av islandshästar gynnar intresset och tillväxten i sporten, säger Åse.

NY ISLANDSHÄSTBANA

Våren 2017 invigdes den nya tävlingsbanan för islandshästar på Axevalla travbana. Innanför travbanan finns nu en 250 meters ovalbana för sportgrenar och en 300 metersbana för gaedingakeppni samt nästan 250 meter långa rakbana som används för ridning i flygande pass och ökad tölt i gaedingagrenar. Idén uppstod först inom ramen för arbetet med events i Skara Hästland (Skara kommun, Skaraortens ryttnäring och Västergötlands travsällskap).

Islandshästföreningen Frigg i Skaraborg är en av medlemmarna i Skara Hästland och med sina dryga 200 medlemmar och ingen fast plats att vara på är bananläggningen mycket efterlängtat.

– Vi har engagerade funktionärer som vill hjälpa till och många egna tävlande. Med det geografiska läget tror vi på många tillresande. Idag är närmaste ”riktiga” tävlingsanläggningar i Göteborg och Eskilstuna. Logistiken på travbanorna är också fantastiskt bra då det finns gästboxar, parkering, toaletter, mat med mera, berättar Åse, som är styrelsemedlem i Frigg samt sitter i föreningens tävlingskommitté.

Frigg kommer arrangera minst tre tävlingar per år, med minst en i samverkan med distriktet. Islandshästryttare kan också köpa kort till banan och de privata träningarna har redan satt igång.

– Banan skapar nya möjligheter för islandshästnäringen i regionen, vilket vi är väldigt glada för, avslutar Åse.

Fler lantbrukare ställer om till produktion av hästfoder

Fler hästar innebär fler mular att mätta. Allt fler lantbrukare väljer därför att ställa om sin grovfoderproduktion till att passa hästnäringens krav på exempelvis torrsubstans, näringsinnehåll och balstorlek.

– Det är en stor kundgrupp, säger deltidslantbrukaren Christina Storm.

HÄSTNÄRINGEN VÄXER i Västra Götaland, både när det gäller antalet företag, förädlingsvärdet, omsättning och antalet anställda i branschen. Antalet hästar ökar stadigt och idag finns det fler hästar än det minskade antalet mjölkkor. Det innebär att allt fler lantbruksföretag idag ägnar sig åt verksamheter skilda från det traditionella jordbruket. Det kan till exempel handla om uthyrning av stallplatser, landsbygdsturism där hästen medverkar och inte minst produktion av hästfoder istället för grovfoder till kor eller får.

MEDVETNA HÄSTÄGARE

– Hästägarna är måna om vad deras hästar äter – de är oftast beredda att betala för kvalitet och rätt näringsinnehåll i grovfoder. Med tanke på det växande antalet hästar i Sverige är också behovet av hästfoder stigande. Att anpassa sitt lantbruk till att producera hästfoder kan därför vara ett bra alternativ för lantbrukare, säger Nicklas Dahlqvist, hästanläggningschef på Naturbruksförvaltningen.

Vilken typ av anpassning krävs?

– Det kan vara allt från att få fram lämpligt näringsinnehåll, hålla god hygienisk kvalitet, lämplig torrsubstanshalt, lämplig storlek på bal för enkel hantering med mera, förklarar Nicklas.

I samband med att deltidslantbrukaren Christina Storm tog över sin föräldragård ställde hon om till produktion av hästfoder. Hon driver lantbruksföretaget Lundens Häst & Foder som är beläget en och en halv mil norr om Skövde.

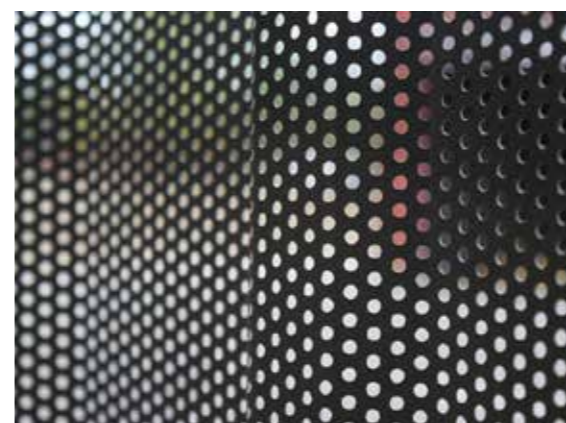
– Vi har hästinriktning eftersom hästägarna är en stor kundgrupp som i regel inte har så mycket egen mark, bortsett från hagar. Det innebär att de måste köpa sitt foder till skillnad från mjölk- och köttbesättning som har egen produktion av foder, berättar hon.

FODERSTATSANALYSER VIKTIGA

Hon bekräftar att många hästägare har höga krav på sina djurs foder, men menar att det också finns kunskapsluckor som behöver fyllas. Därför erbjuder hon foderstatsberäkningar till sina kunder.

– Det är viktigt att foderstaten är i balans och att man har ett bra grovfoder som bas. Oftast behövs då bara lite kraftfoder och ibland inget alls, menar Christina och fortsätter:

– Många hästägare tränar, tävlar och lägger ner mycket tid, pengar och arbete på sina hästar och då är fodret och foderstaten viktiga pusselbitar för att nå bra resultat.

BLI EN BRA LEDARE MED HJÄLP AV HÄSTAR

I en spektakulär anläggning med innovativ utformning utanför Skara bedriver Sylvia Persson ledarskapsutvecklingar med häst.

– Anläggningen är väldigt speciell i och med att det är perforerad plåt från golv till tak runt om hela ridhuset, vilket ger en fantastisk känsla – som att vara ute fast utan vind och regn, säger hon.

SYLVIA ÄR HUSDJURSAGRONOM och psykologisk coach. Tidigare har hon jobbat med ekologiskt lantbruk och djurvälstånd, rådgivning, utbildning, forskning och fackliga uppdrag. Kommunikation och rådgivningsmetodik har varit hennes specialområden de senaste tio åren. Sedan 2010 har hon utvecklat sitt företag inom coaching med häst.

– Kommunikation och förändring är mina nyckelord.

Min styrka är att hitta och tydliggöra detaljer som bidrar till framsteg. Jag har ett brinnande intresse för utveckling, att bestämma sig för vad man vill och att sedan nå dit. I mitt arbete med ledarskap- och organisationsutveckling använder jag hästarna, då de inte värderar och är starkt styrda av stimuli vilket gör deras feedback direkt, rak och ärlig. De är duktiga på att känna av våra känslor, energier och fokus. Allt det som brukar sammanfattas i kroppsspråket, men som är så mycket mer än bara rörelse i kroppen. För att hantera det krävs en stark närvaro i nuet, berättar Sylvia.

LEDARSKAP

Ledarskap handlar till stor del om beslutsfattande och att engagera andra – att veta vad man själv vill och motivera andra till detta. I en omvärld som ständigt är i förändring krävs en ny typ av ledarskap – ledare som är flexibla och kreativa samtidigt som de ska vara målfokuserade och effektiva.

– Tänk det företag eller organisation där alla medarbetare utnyttjar sin fulla potential och dessutom mår bättre av det. Vilken lönsamhet vi skulle uppnå!

ALIGN:

SE EUROPEISKA ARBETSPLATSER

Under det gångna skolåret har flera naturbruksskolor stört resor till Europas olika länder. Det är elever som fått vidga sina vyer och smakat på arbetslivet i ett annat land än Sverige. Syftet med resorna är en ökad förståelse för hur yrket kan te sig utomlands, men också att tröskeln till internationellt samarbete ska bli mindre för både elever och lärare.

EN UTBILDNING MED FOKUS på praktiskt arbete innehåller oftast någon form av arbetsplatsförlagt lärande, det vill säga att eleven får praktisera och klä sig i sin framtida yrkesroll under några veckor. Flera resor har arrangerats och två som åkt söderut är Cassandra Hansson och Nathalie Jonsson Andersen, som läser andra året på trädgårdsutbildningen på naturbruksskolan Sötåsen.

EN VÄXANDE RESA

– Vi var i Spanien på en botanisk trädgård med en engelskspråkig handledare med oss och det var verkligen en rolig upplevelse, berättar Cassandra.

– Praktik utomlands under gymnasietiden kan ge eleverna mängder av erfarenheter och lärdomar om andra miljöer, kulturer och om dem själva. Eleverna växer under utlandsvistelsen, säger Zoltán Dóczy som är ansvarig för internationalisering på naturbruksförvaltningen.

Det är tack vare EU-programmet Erasmus+ som resorna har varit möjliga, då programmet har varit med och finansierat resorna. Totalt har 23 elever åkt utomlands under läsåret 2016–17 och fått yrkeserfarenhet inom sin inriktning. Tolv yrkeslärare har gjort resorna möjliga genom att arbeta med praktiska frågor och stöttat eleverna. Lärarna har också själva fått åka utomlands för att kompetensutveckla sig i hur en likvärdig skolverksamhet fungerar i andra europeiska länder.

Från idé till verklighet, det är så trädgårdseleverna på Sötåsen har fått arbeta. Deras förslag och prototyper med färgkoordinerade- och säsongspanerade rabatter växer nu fram till en:

En grönskande *visningsträdgård*

FÖR TVÅ ÅR SEDAN startade naturbruksprogrammet inriktning trädgård med de första eleverna på naturbruksskolan Sötåsen. Under de två åren har Fredrik Wingquist, en av trädgårdslärarna, satsat mycket energi på att integrera teori och praktik med varandra.

– Istället för att ha klassiska läxförhör med de olika latinska namnen på växterna får eleverna faktiskt arbeta med växterna under tiden vi pratar om all teori de behöver veta om dem, berättar Fredrik.

– Därefter får de göra en planering där de väver in den teori de har lärt sig.

KURSPLANEN BLIR PRAKTISK

Ett exempel på hur teori och praktik vävs ihop är den visningsträdgård som nu tar form på Sötåsen. Allt sammans började med att varje trädgårdselev fick ta fram sitt eget förslag på hur trädgården skulle kunna se ut. Alla dessa förslag har nu slagits ihop till en färdig trädgård som håller på att växa fram. Den är stilistiskt utformad och väl genomtänkt, såväl visuellt som pedagogiskt.

– Jag har helt enkelt tagit kursplanen och förvandlat den till praktiskt lärande, förklarar Fredrik. Eleverna har själva fått budgetera, hittat vilka växter vi ska ha och vilka egenskaper dessa har. Exempelvis har vi en del i visningsträdgården som är en perennrabatt med olika blomtider och en annan med annuella växter. Eleverna har fått kartlägga vilka växter som fungerar i

vilket läge i trädgården och sedan lagt upp en planering på hur de ska vara. Nu ska de ut i verkligheten!

DESIGN OCH FÄRGKOORDINATION

Eleverna har också arbetat mycket med design och färgkoordination. Den färdiga trädgården kommer bli ett resultat av kreativt arbete och en stilfull sammansättning av färger.

– Den genomgående trenden på visningsträdgården kommer vara rosa och lila, där blått sticker ut som en kontrastfärg för att skapa spänning i det visuella, säger Fredrik.

– Vi har arbetat väldigt mycket med design och form, det kan vi också se i den cirkulära uppbyggnaden av trädgården.

EN MODERN TRÄDGÅRD

Trädgården är inte bara ett pedagogiskt verktyg för eleverna, den kommer också kunna njutas av alla de som väljer att ta en tur till Sötåsen under sommaren. Man väljer också att satsa på modern teknik och utveckling för att eleverna ska vara väl utrustade för arbetsvardagen efter skolan. Ett exempel på det är det helt automatiserade bevattningssystemet som kommer förse trädgården med vatten.

– Vi har satt ut 17 bevattningsfält, som alla är anpassade efter den enskilda rabattens bevattningsbehov, avslutar Fredrik.

FÖR MER INFORMATION OM TRÄDGÅRDEN,
KONTAKTA FREDRIK WINGQUIST,
FREDRIK.WINGQUIST@VGREGION.SE.

NY TEKNIK OCH
TRADITIONELLA
METODER I EN
SPÄNNANDE
BLANDNING!

Barndomsvännerna bygger framtidshus med miljön i fokus

Barndomskamraterna Johan Staaf och Tobias Hellman växte båda två upp i lilla Nödinge utanför Göteborg. Som vuxna skiljdes deras vägar åt även om de höll kontakten. Den ene seglade jorden runt medan den andre blev uppfinnare och hästföretagare. Men vänskapen bestod och idag har de förenats i ett gemensamt projekt – att bygga ett timmerhus med en så låg användning av fossila bränslen som möjligt och där allt virke körs fram med häst.

FÖR 15 ÅR SEDAN väcktes Tobias hästintresse och eftersom han inte kunde ha större djur som häst där han bodde i Nödinge, flyttade han därför till en liten skogsfastighet mellan Herrljunga och Vedum.

– Idag har jag totalt åtta hästar och driver ett litet företag som erbjuder kurser i skogskörning, äventyrsturer samt säljer en del egenkonstruerad hästdriven arbetsutrustning, berättar Tobias.

Tobias barndomskamrat Johan Staaf ägnade mycket tid åt intresset segling och spenderade en del tid utomlands. I Nödinge bodde han i ett timrat hus och han fascinerades av tekniken, så han plöjde sig igenom många böcker i ämnet. När han hittade några mindre timrade torp som var till salu bredvid Bjertorps slott utanför Kvånum gjorde han slag i saken och köpte dem – och hamnade då närmare barndomskamraten igen.

Det var på sommaren 2016 som Tobias fick syn på en Facebookannons från Biologiska Yrkehögskolan (BYS) om en yrkehögskoleutbildning i småskalig virkesförädling i Svenljunga. En idé formades och han ringde upp Johan. De sökte utbildningen samma dag.

Nu har de båda vännerna läst ett år av den tvååriga utbildningen och känner att de valt rätt:

– Det är en väldigt allsidig utbildning som inte bara innehåller timring, utan även ekonomi, ritningslära i CAD, kunskap om olika träslag och deras användningsområden och mycket mer. BYS har samlat en stor portion kunskap och paketerat det på ett väldigt bra sätt, menar Tobias.

BYGGER FOSSILFRITT TIMMERHUS

Johan och Tobias har slagit ihop utbildningens praktiska moment (LIA) med examensarbetet och ska under det första året timra ett vindskydd för att få möjlighet att träna på knutarna. Under det andra året

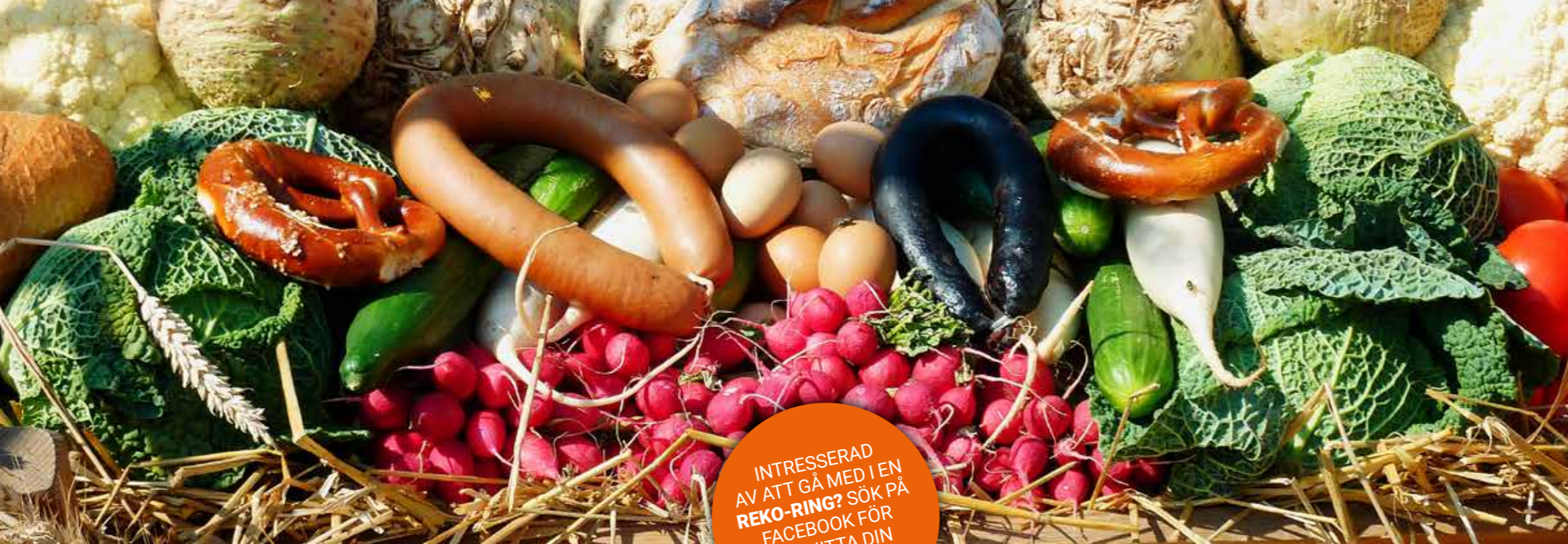
ska de bygga stommen till en stuga med så låg användning av fossila bränslen som möjligt och som examensarbete ska de lägga taket och sätta in fönster och dörrar.

– Stugan ska fungera som bastu och fikaställe dit jag kan ta mina kunder då jag håller kurser, berättar Tobias.

STARTA AKTIEBOLAG

Vännerna har visionen klar för sig:

– Efter utbildningen ska vi starta ett aktiebolag tillsammans. Vi vill kunna erbjuda människor timmerhusstommar som tillverkats utan att det har gått åt en enda droppe fossilt bränsle. Vi ska välja ut träden själva, hugga ned dem manuellt och köra ut timret med häst. Vi vill även använda så många gamla metoder som det går då vi timrar. Att använda den allra senaste 3D-tekniken för att rita ett bygge, men använda gamla tekniker och tänka på miljön – det är modernt, avslutar Tobias.

INTRISSERAD
AV ATT GÅ MED I EN
REKO-RING? SÖK PÅ
FACEBOOK FÖR
ATT HITTA DIN
LOKALA CIRKEL!

En närmare resa FÖR DEN LILLA LIVSMEDELSPRODUCENTEN

Efterfrågan på närproducerad mat växer sig allt större inom flera konsumentgrupper, men hur ser det egentligen ut i andra änden, hos producenten? Ofta blir småproducenter av livsmedel utkonkurrerade av stora kooperativ. Ett sätt att överbygga problemet är exempelvis REKO-ringar som gör det lättare för offentliga verksamheter och privatpersoner att handla direkt av lokalproducenter.

MÅNGA SATSNINGAR GÖRS för att gynna den lilla livsmedelsproducenten, ett av dem är EU-projektet REFRAME – Towards a regional food frame. Ett EU-projekt består av flera olika delprojekt i sig som bedrivs runt om i Europa. Huvudmålet med just REFRAME är att fler småföretag inom livsmedelssektorn ska kunna grundas, och att de som finns idag ska vara bättre anpassade efter den marknad som finns.

Camilla Freitag arbetar som projektledare och ansvarar för REFRAME för Naturbruksförvaltningen. Hon har varit med och startat upp REKO-ringar, arrangerat en Miljötemadag på naturbruksskolan Sötåsen för elever och branschen och arbetar nu med att stötta

offentliga verksamheter i hur de kan nå fler små företag i upphandlingsprocessen.

– En upphandling sker när den offentliga verksamheten behöver fylla ett behov eller köpa in en vara, varefter företagare får ansöka om att vara den som levererar behovet eller varan, berättar Camilla.

– Ofta kan detta gynna stora kooperativ som kan erbjuda många varor till ett förmånligt pris, men då kommer ju de närliggande producenterna i kläm. Vi vill hjälpa de offentliga verksamheterna att göra upphandlingskraven bättre anpassade för närliggande livsmedelsproducenter. Det innebär en vinst både för miljön och småföretagaren, fortsätter Camilla.

För att gynna mindre producenter i lokalområden dyker det upp allt fler REKO-ringar runt om i Sverige. Fenomenet startades upp i Finland men har spridit sig som ringar på vattnet. En REKO-ring innebär att konsument och producent först möts någonstans på internet, ofta i en Facebookgrupp, där producenten erbjuder sina varor och konsumenten kan lägga en beställning.

– Eftersom producenter och konsumenter bor nära varandra, möts de på en förbestämd plats och tid där man utbyter varor. Det betyder att producenten inte behöver ta med sig mer än vad hen vet säljs, och att konsumenten kan köpa av många olika producenter på ett och samma ställe, förklarar Camilla.

SJÄLVKLARHET I FRAMTIDEN

Camilla Freitag ser att handel med närproducerade varor är en självklarhet i framtiden, både för den enskilda konsumenten som den stora offentliga upphandlingsavdelningen. Ett tätare samspel mellan staden där konsumenten finns, och land där producenten i det här fallet finns, är någonting vi kommer se allt mer av i framtiden.

– Vi behöver ta vara på jordens resurser, och att handla närproducerat gynnar såväl jorden som företagaren, avslutar Camilla.

PROJEKT: SKOLTRÄDGÅRDAR

Barn och ungdomar ska tidigt ges en chans att upptäcka glädjen i att odla och förstå vinsterna med hållbar utveckling och biologisk mångfald.

PROJEKTET STARTADES UPP under våren 2017 och sker i samverkan mellan kommunala grundskolor och Naturbruksförvaltningen i Västra Götalandsregionen.

– Tanken är att skolträdgården ska vara en plats för lärande, skapande och glädje – samt öka skolornas intresse och förståelse för självförsörjning och lokal produktion av livsmedel, berättar Paula Bäckman, verksamhetsutvecklare på Naturbruksförvaltningen.

TRE GRUNDSKOLOR INVOLVERADE

I dagsläget är tre skolor i Västra Götalandsregionen involverade i projektet: Varnhems förskola och skola, Tärnanskolan i Vänersborg och Sylteskolan i Trollhättan. På skolorna kommer odlingar att anläggas av personal, barn och elever och som stöd i arbetet finns trädgårdsmästare anställda av Naturbruksförvaltningen. Under projektets gång får lärarna även stöd i form av kunskap och inspiration från Botaniska trädgården.

Aktiviteterna i skolträdgårdarna kan på ett utmärkt sätt implementeras som en del av grundskolans arbete med hållbar utveckling.

Sommarmat

En trerätters sommarmeny för ljumma syrendoftande kvällar.

Vi bjuder på sallad med laxcevice, lammracks med ramslöksås och avrundar med Crème Anglaise, rabarberkompott och havreflarn.

RECEPT OCH PRESENTATION: KÖKET PÅ NATURBRUKSSKOLAN UDDETORP
STYLING: LENA AKILLES FOTO: RICHARD CEDERFJÄRD

VISSTE DU ATT:

Ceviche ursprungligen är en peruansk rätt där rå fisk tillagas i saften från citron eller lime.

Förrätt

SALLAD MED LAXCEVICHE

4 PORTIONER

350 g skinn- och benfri laxfilé
3½ limefrukter
1 msk olivolja
1 tsk salt
2 st avokado
½ liten röd chili
1 gul paprika
1 rödlök
Nymalen svartpeppar.

GARNERING:
Vitlöksrostade brödstavar
Ruccola
Romansallad
Syrad rödlök
Körsbärstomater

GÖR SÅ HÄR:

Tärna laxen fint och lägg i en skål. Dela limefrukterna och pressa juicen över laxen. Häll över olivolja och strö på salt. Rör om och låt marinera i kylan i cirka sex timmar. Skala och kärna ur avokadon. Kärna ur och finhacka chilin. Skölj, kärna ur och tärna paprikan. Skala och finhacka rödlöken.

Häll av vätskan från laxen och blanda försiktigt med övriga ingredienser. Strö över nymalen peppar.

Servera i små skålar. Garnera runt om med: Syrad rödlök (som har legat i ett två tre lag), ruccola, romansallad, brödstavar och tomater.

LAMMRACKS MED ROSTAD POTATIS OCH RAMSLÖKSÅS

4 PORTIONER

800 g lammracks

MARINAD:

2 hackade vitlöksklyftor
1 msk hackad rosmarin
1 msk hackad timjan
Saft och skal från ½ citron
½ dl olivolja
1 tsk salt
1 krm grovt krossad svartpeppar

ROSTAD POTATIS:

800 g potatis
3 msk hackad rosmarin
2 msk pressad vitlök
2 tsk salt
1 dl rapsolja

RAMSLÖKSÅS:

1 gul lök
4 dl vitt vin
4 st vita pepparkorn
50-100 g ramslök efter smak
4 dl grädde
1 msk köttfond

GÖR SÅ HÄR:

Börja med att skära lammracken i portionsbitar. Blanda sedan ihop marinaden och lägg köttet i den. Ställ in det i kylan tills du ska laga till köttet.

Fräs gullöken och ramslöken med smöret tills det har blivit mjuk. Häll på vinet och låt det koka någon minut. Häll sedan på resten av ingredienserna och låt sjuda.

Blanda potatisen på en plåt med alla ingredienser och in i ugnen på 175° C i ca 35 min. Stek lammracken i smör, salta och peppra.

Lägg upp på en tallrik och dekorera med lite rostade rotsaker eller liknande.

TIPS!

Var inte rädd för att experimentera. använd recepten som grund och sätt din egen prägel på maten.

CRÈME ANGLAISE MED RABARBERKOMPOTT OCH HAVREFLARN

4 PORTIONER

HAVREFLARN:

12 g smör
1 msk socker
1 msk havregryn
1 msk vetemjöl
1 krm bakpulver
½ tsk mjölk
½ tsk ljus sirap

KOMPOTT:

350 g rabarber
30 g jordgubbar
2 tsk pressad citron
1 dl socker

CRÈME ANGLAISE:

2 gelatinblad
0,5 st vaniljstång
3 dl vispgrädde
3 dl mjölk
7 st äggulor
1,5 dl socker

GÖR SÅ HÄR:

Havreflarn:

Smält smöret i en kastrull. Ta bort kastrullen från plattan och blanda sedan i resten av ingredienserna. Klicka ut ½ matsked med mellanrum. Grädda i cirka 5 min i 200°C.

Kompott:

Skär rabarber och jordgubbar i mindre bitar. Koka ihop jordgubbar, citron, socker och hälften av rabarberna till en kompott. Häll sedan i resten av rabarberna och låt dem puttra i 2 minuter. Kyl sedan kompotten.

Crème Anglaise:

Lägg gelatinblad i blöt. Snitta vaniljstången och skrapa ut fröna. Lägg vaniljstången och vaniljfröna i en kastrull. Häll över grädde och mjölk. Låt koka upp och ställ åt sidan i ca 5 min. Koka upp igen. Blanda ihop äggulorna och socker och vispa ner det i grädden. Värm till 85°C. Ta upp gelatinbladen ur vattnet och låt det smälta i blandningen. Kyl ner crèmen en stund. Varva sedan kompott med Crème Anglaise i ett glas, toppa med havreflarn och garnera med färska jordgubbar och mynta.

TIPS:

Istället för att sockra jordgubbarna kan man lägga dem i en sockerlag smaksatt med mynta.

Alpackorna Elvis och Rudolf är ett exotiskt inslag på Sötåsen

Två så exotiska djur som Alpackor lever livet på naturbruksskolan Sötåsen. Djuren föds ofta upp för sin dyrbara ull, men på Sötåsen används de också i undervisningen, speciellt för eleverna som läser till djurtränare.

På naturbruksskolan Sötåsen **KLICKERTRÄNAS ALPACKOR**

FREDRIKA LINDGREN och Lena Bokedal är djurlärare på naturbruksskolan Sötåsen och berättar hur de exotiska djuren används i den vardagliga utbildningen. I undervisningen används en positiv träningsform som kallas klickerträning.

– Man klickertränar för att skapa en relation med djuret och förstärka beteenden alpackan gör, exempelvis sätta på sig grimman, vara nära människor och vilja få sina klor klippta. På en skola blir det många olika människor att skapa den relationen med, därför är det viktigt att det är samma positiva träningsform när personerna byts ut, förklarar Lena.

Alpackorna heter Rudolf och Elvis och har sina egna personligheter.

– Rudolf har en tillbakadragen personlighet medan Elvis är mer framåt. De tycker inte så mycket om att bli klappade på eller gosade med, utan har hög integritet, säger Lena.

ANVÄNDS I UTBILDNINGSSYFTE

Djurens årliga majklippning är gjord, men det är inte deras ull som är främsta anledning till varför alpackorna bor på Sötåsen utan de används i första hand i utbildningssyfte.

– Vi har planer på att använda ullen och göra något pedagogiskt och bra av det såklart, men vi vet inte riktigt vad än. För oss är det utbildningen som är det viktigaste, fastslår Fredrika.

Elever från Sötåsen fick bo och jobba **PÅ FRANSKA LANTBRUKSGÅRDAR**

I Frankrike har maten och lantbruket en stor betydelse och får mycket uppmärksamhet. Under våren 2017 fick tio elever från naturbruksskolan Sötåsen uppleva det på nära håll. Då ägde det elfte utbytet mellan Sötåsen och franska naturbruksskolan Saint-Yves rum.

ELEVERNA FLÖG FRÅN GÖTEBORG till Paris, där de stannade i två dagar.

– Vi besökte lantbruksmässan SIMA, en jättestor mässa med både djur- mat- och maskindel, berättar eleven Emelie Brindbergs.

Sedan väntade sightseeing och shopping i den franska huvudstaden innan eleverna fick åka till Bretagne. Där bodde de på vandrarhem under en natt innan det var dags för nya äventyr:

– Dagen efter besökte vi en crêpesfabrik och sedan fick vi prova en höghöjdsbana. Det var roligt och upplevelserikt, säger Emelie.

Den franska utbytesskolan har inget eget lantbruk utan dess elever får göra de praktiska momenten på gårdar

runtom samhället Gourin, där skolan är belägen. Eleverna från Sötåsen fick bo på gårdarna där de fick uppleva det franska lantlivet på riktigt. Upplevelsen av vistelsen skiljer sig lite åt beroende på vilket gård eleverna bodde på.

– Det var en lärorik tid, men med en hel del språkförbistring, säger Emelie Brindbergs.

Marcus Erikssen tyckte att ”hans” familj var riktigt trevliga, men att det fanns stora skillnader mellan den franska och svenska djuromsorgen:

– Det var en ögonöppnare för hur djuren har det i andra länder och hur bra vi har det här, säger han. Moa Blidberg flikar in:

– Vi fick vara med i den dagliga produktionen och det känns som att vi har kommit längre här i Sverige.

KULTURELLT UTBYTE

Eleverna uppskattar att de fått chansen att leva en kort period i det franska samhället och få en inblick i lantbrukarnas vardag.

– Det var intressanta kulturella upplevelser, en chans att öva på franskan och den franska maten var väldigt god, sammanfattar de.

” Vi är väldigt stolta över att kunna producera ett klimatsmart, hälsosamt kött i vår egen vilthanteringsanläggning”

Naturbruksskolan med egen **VILTHANTERINGSANLÄGGNING**

Minst en gång i veckan serveras det viltkött på menyn i matsalen på naturbruksskolan i Svenljunga. Det kan handla om älg, vildsvin, hjort, rådjur eller gås.

– Vi är väldigt stolta över att kunna producera ett klimatsmart, hälsosamt kött i vår egen vilthanteringsanläggning, säger jakt- och viltvårdsläraren Mattias Mårtensson.

DJUREN KOMMER till stor del från skolans egna skogar.

– Vi har egna hägn med både dovhjort och vildsvin, men jagar i hela Västsverige där vi har ungefär 1500 hektar varav 1200 hektar i direkt anslutning till skolan. Eleverna får gärna ta med sig sin egen jakthund som de kan använda i undervisningen och de har även möjlighet att träna i vår skyttesimulator, säger Mattias.

Viltvårdsanläggningen är kontrollerad och godkänd

av livsmedelsverket, vilket innebär att skolan har tillstånd att stycka och sälja viltkött. Men i dagsläget går allt vilt som fällt till skolköket. Anläggningen möjliggör att skolans elever som läser skog med utgång jakt ska få möjlighet att lära sig hela vilthanteringskedjan.

– Efter jakten tas viltet om hand i anläggningen, en besiktningveterinär kallas dit för att kontrollera djuren som sedan styckas och vakuumförpackas, berättar Mattias.

FLERA MÖJLIGHETER

De elever som läser naturbruksprogrammet med inriktning skog har möjlighet att antingen välja på utgångarna skog eller jakt.

– Jakteleverna kan också arbeta som exempelvis maskinförare inom skogsindustrin, men de kan även söka jobb som jaktelev – eller läsa vidare på högskola till exempelvis skogsmästare, jägmästare eller viltmästare, berättar Mattias.

FÖLJ NATURBRUKSFÖRVALTNINGEN I SOCIALA MEDIER

[facebook.com/
naturbruksforvaltningen](https://facebook.com/naturbruksforvaltningen)

[instagram.com/
naturbruk.nu](https://instagram.com/naturbruk.nu)

[Västra Götalands-
regionens naturbruksskolor](https://www.youtube.com/channel/UC...)

[linkedin.com/company/
naturbruksforvaltningen](https://linkedin.com/company/naturbruksforvaltningen)